
UDK 821.163.42(497.6)-97.09 Ančić I.

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 7. V. 2011.

MILJENKO BULJAC

Gimnazija Dinka Šimunovića u Sinju

miljenkobuljac@gmail.com

RETORIČKE I POETSKE SASTAVNICE DUHOVNOGA ŠTIVA FRA IVANA ANČIĆA

Sažetak

U članku se analiziraju retoričke i poetske sastavnice Svitlost karstianska i slast duhovna... (I. i II. dio, Yakino, 1679.) te Ogledalo misnicko / koye sloxi Ivan Anicio (Yacino, 1681.), vjeronaučni priručnici, duhovno štivo, obrednici, svojevrsne zborničke kompilacije, tumačenja i razmatranja, inačice prethodnih djela Ivana Ančića u obrani vjerskih istina, liturgijsko-propovjedna djela u kojima pisac teološkom zauzetošću tumači biblijske tekstove, dijelove misala i evanđelistara, psaltira i rituala unoseći svoje poglede i standarde o uzornome svećeniku. U središnjem je dijelu razmatranja o retoričkim i poetskim sastavnicama dvaju Pozdrava štiocem analiza strukture i kompozicije, opisa i narativnoga diskursa, misaonih i paremioloških unosa, meditacija i tumačenja, zbiljskih, metaforičnih i alegorijskih očitovanja. Donesene su i estetske prosudbe o njegovoj inačici Gospina plača. Ime „tihoga pregaoca“ Ivana Ančića nedvojbeno zaslužuje spomen u povijesnim pregledima književnosti.

Ključne riječi: Ivan Ančić, vjeronaučni priručnici, poetske i retoričke sastavnice, metonimija

Uvod

Vjeronaučni priručnici s duhovnim štivom Ivana Ančića crkvena su, odnosno crkvenoretorička proza. Kao rubni književni žanr nisu lijepa književnost, nisu naracija u smislu stvaranja priče, pripovijedanja, razmještanja događaja prema fabulativnim postupcima. Pisac ne stvara literarni tekst, novi virtualni svijet, štivo za razbibrigu ili zabavu, nego metatekst, ozbiljno duhovno štivo iz kojega navire njegovo teološko poslanje čija je svrha ljudsko spasenje. Svu raznolikost štiva povezuje bliska semantika i sintaksa, diskurs i nasljedovanje biblijskoga stila.

Fra Ivan Ančić teolog je koji svoju osobnost nastoji izvući iz razmatranja. Doživljavamo ga kao skrivenu svijest koja govori nama ozbiljno, uzvišenim tonom, svečano. Pisac se oslanja na brojne izvorne tekstove crkvenih otaca. Polazišne misli napisane latinskim jezikom navodi su iz njihove bogate riznice, najvećim dijelom iz Svetoga pisma. Pisac je i prevoditelj, i kompilator u najboljem smislu te riječi, i stvaralac. Uporišno mjesto nositelja narativne svijesti i stvaralački udio ne smijemo zanijekati, osobito u dijelovima štiva u kojima poetika potiskuje retoriku, kako je to primjerice u alegorijskim opisima te umetnutu *Gospinu plaču*. Poput sastavljača priručnika, i recipijent je odabrana, konkretna osoba – duhovnik, svećenik, nositelj piščeva ideala, *svitlost karstianska, slast duhovna, ogledalo misnicko*, dakle čista savjest svjesna svoga poslanja u okrutnim političkim okolnostima, u doba vrhunca moći osmanlijskih osvajača.

Nauk crkvenih otaca Ančić uzdiže na zahtjevnu razinu, stvara predodžbe o uzornome duhovništvu, svećeništvu, misništvu, idealu u kojemu bi svatko mogao prepoznati snagu božanske svjetlosti. Ančić nije planirao biti književnikom nego zauzetim teologom i teološkim filozofom, znalцем svojega doba koji sva svoja nastojanja usmjeruje stvaranju boljega svijeta od zatečenoga, od onog koji jest. Stoga se izravno obraća misniku, duhovniku. Tiskanje knjige zahtijevalo je golema sredstva i odricanja, a bilo ju je teško i kupiti. Knjige su skupe, a tisak s manjim brojem primjeraka namijenjen je isključivo samostanskim i župskim knjižnicama.

Okvir Ančićevih vjeronaučnih priručnika nije samo Biblija, niti katekizam, nego zapravo knjiga svećeničkih znanja, kompendij, priručnik koji krije duhovnošću. Ančić navodi nekoliko stotina izvora poznatih i nepoznatih teoloških mislitelja, crkvenih otaca, od samih početaka kršćanstva do njegovih suvremenika. U njegovu duhovnom ozračju središnje mjesto pripada Svetomu pismu. Tekstovi su artikulirani dvojezično: latinskim citatom i piščevim razmatranjem, ozbiljnim tumačenjem. Osim biblijskih misli ili pak misli istaknutih teologa Ančić ispisuje svoje homilije, vjerske meditacije pune molitvene čežnje i žara privrženosti i blizine Kristu i Majci Božjoj. U odabiru polaznih misli crkvenih otaca zamjećujemo kako Ančić nije zazirao ni od Origena i origenista, od Rufinusa Fociusa i rufinijevaca, čiji je nauk sv. Jeronim na prijelazu iz IV. u V. stoljeće razobličio i prepoznao njihova slabija mjesta.

Jezični slojevi vjeronaučnih priručnika svojim pravopisnim rješenjima pružaju otpor novijemu istraživaču. Već nakon prvoga ulaza i početnoga čitanja recipijent prepoznaje konvergentne silnice Ančićeve diskursa: duhovno štivo upućuje na „spasenje“ čovjekovo koje je „duhovni etimon“ djela. U ovome se radu govori o diskurzivnosti, retoričkim sastavnicama, prožetosti retorike i poetike u epigramu, pjesmi pohvalnici i *Gospinu plaču*. Valja odmah naglasiti kako je moguće uz pomoć fenomenološke, stilističke, strukturalističke te semiotičke metode ili pak engleske i američke nove kritike, kao i ostalih metodoloških strategija, istraživati i tumačiti retoričke i poetske sastavnice Ančićeve poučne ili, bolje reći, vjeronaučne proze, vrijednosni sustav, duhovno ozračje razdoblja, kontekst i prilagodbe njemu, Ančićeve stvaralačke poticaje i prinese te usuglasiti stavove s objektivnim korelativima vremena kako ih je prepoznavao Thomas Stearns Eliot, s obzorjima očekivanja u Jaussovu smislu ili pak s duhom Bahtinova kronotopa.

Prvi predložak ovom istraživanju jednosveščani je priručnik Ivana Ančića *Svitlost karstianska i slast duhovna...*, Yakino, 1679., prvi dio XXXVIII + 208 str., drugi dio XXXII + 272 str., 15 cm, te drugi priručnik *Ogledalo misničko... (Speculum sacerdotale)*, Yakino, 1681., XXXII + 192 str., 15 cm.¹

¹ Poslužio sam se vjeronaučnim priručnicima: *Svitlost karstianska i slast duhovna*, primjerkom

1. Struktura i kompozicija molitvenika

Brižno složena građa ostavlja dojam unutarnjega i vanjskoga reda u strukturi i kompoziciji vjeronaučnih priručnika s preglednim cjelinama i poglavljima. Na početku je i popis autora, duhovnih otaca, odnosno ključnih tekstova Svetoga pisma i knjigā kojima se sastavljač služio te pregledan *Kaxiput* s naslovima poglavlja. Sveto pismo temeljni je izvor kojim se Ančić poslužio pri sastavljanju *Svitlosti karstianske i slasti duhovne*, a tu je i opširan popis ključnih naslova te imena crkvenih otaca, mnogih s potvrdom svetosti. Ančić navodi nekoliko stotina izvora.²

Struktura i kompozicija molitvenika *Svitlost karstianska i slast duhovna* temelji se na odlomcima ili, kako ih sastavljač naziva, razgovorima. Tako primjerice „Razgovor IV. 'Od Krunice Isusove“ izvješćuje o ustanovljenju krunice, o papinim dopuštenjima i preporukama, uputama o molitvi i razmatranju. Ančić ispisuje upute o dvostrukoj dramskoj impostaciji, o molitvi na dvama korovima, didaskalijama, pri čemu u molitveni čin unosi dramtološke elemente. Razmatranja započinju razmišljanjem o začecu Blažene Djevice Marije, o rođenju u štalici; pastirima i njihovoj ulozi; trima kraljevima i zvijezdi; o poklanju djeci betlehemske i progonima kralja „Hiruda“ te bijegu u Egipat; Anđelovu navještenju povratka u Nazaret; o susretu sa sv. Šimunom u hramu koji ga je blagoslovio četrdeseti dan; o odlasku u „Jeruzolim“ na „žudimsku“ svetkovinu, o nestanku i pronalasku u hramu treći dan među

iz knjižnice Franjevačkoga samostana u Sinju kojemu nedostaje uvodnih osamnaest stranica te dvije stranice na početku drugoga dijela. Korice su sačuvane, ali s njih nije moguće bilo što iščitati. Da je o navedenom djelu riječ, zaključujemo iz uvodnoga teksta drugoga dijela knjige potpisanoga „F. IOANNES ANICIVS. D.D.D“ te iz preporuke i potvrđenih imprimatura p. Ioannesa Lavrenčicha, fra Lodovicusa Tassorellusa te Franciscusa Picchiusa. Drugi Ančićev priručnik jest *Ogledalo misničko*, također primjerak iz iste knjižnice kojemu osim impresuma nedostaju četiri početne i četiri završne stranice. Knjige su oštećene i nagrižene vlagom, a na očuvanim koricama naslov je nevidljiv.

- 2 Neki su od njih: Acta Apostolorum, Catechismus Romanus, Ecclesiastes & Ecclesiasticus, Genesis-Glosa-Gennadius, Rituale Roman, Sacra Rituum Congreg., Speculum Antiquit., potom imena: s. Ambrosius, s. Anselmus, s. Antonius, s. Augustinus, Bartolomeo, Bonifacije Pineda, s. Epiphanius, Gabriel Alba Spina, s. Germanus, Hyeremia Proph., s. Hjeronim, s. Ignatius P. Iesuitarum, s. Ioan. Evang., s. Ioane de Cruce, Ludovicus XI. Rex. Gal., Michael Bugliasco & de Purificatione, Nicephorus Calistus, Origen, Pavlus Apostolus in multis locis sac. scripturae, Petrus Apostol., Pavlus d'Angelis, Plinius, Ruffinus Focius, s. Franc. i s. Thomas de Aquino.

naučiteljima koje je *nadvisio* mudrošću i naukom. Isusovu prisposobu na gori Taborsko Ančić donosi u stilu evanđeoskih svjedočenja:

Kako, na molitvi, u planini Taborskoise priobrazi, i obuče čovičanstvo, u slavu Boxiu, daga Petar, Iakov i Ivan nemogau gledati očimam umarlim; Pak Vidiše Proroke okochnega: Moisia, i Illiu za svidočbu: da priodi Zakon Pisani, i Proroči, u Zakon Isusov od svetoga Evangelya; i slušase glas oča Nebeskoga: ovoje Sin moi pripochlubchleni, u komue sve meni ugodno; chnega slušajte: zato, nitye drugogzakona, ni nauka. (Ančić, 1679: 1, 32)

Ogledalo misnicko / koye sloxi Ivan Anicio (Speculum sacerdotale) drugi je predložak ovomu istraživanju, inače jednostavniji i praktičniji priručnik od prethodnoga. Knjigu preporučuju i prihvatljivom ocjenjuju, odnosno svoj *imprimatur* za tiskanje daju čak četvorica utjecajnih svećenika, promicatelja crkvene obnove, povjerljivih nositelja časti iz Zbora za širenje vjere (Congregationis de Propaganda Fide), i to fra Augustinus Flavius, nuncij, namjesnik Rimske crkve u Macedoniji, potom msgr. Sacri Palatij, apostol, fra Raymundus Capisucus, Gregorius Ilijašić, fra Paulus Hijeronimus, đakon iz Ancone te Franciscus Picius.

Struktura i kompozicija molitvenika *Ogledala misničkoga* također se zasniva na razgovorima i razmatranjima o ljubavi Božjoj, o misniku, duhovniku koji je prijatelj Božji i anđeo Gospodnji, o misniku i njegovu sjedinjenju s Bogom, njegovoj ljubavi, dobroti, svetostima i krjepostima. Sva razmatranja oslanjaju se na crkveni nauk svetih otaca i njihovo svjedočenje o Isusu. Fra Ivan Ančić, koji je sastavljač, kompilator i pisac istodobno, u ovome vjeronaučnom priručniku najavljuje tekstove razgovorima, kronicama i molitvom, razgovorima vjernika s Bogom u raznim prigodama i okolnostima prema obredniku; razgovorima od krunice i križa; krunidbi Blažene Djevice Marije, razgovoru od sedam radosti, Gospinim otajstvima, promišljanjima u danima od slave; razgovoru o sedam smrtnih grijeha, darovima Duha Svetoga. Pregledne cjeline i poglavlja, u skladnome rasporedu i sustavu, važna su odrednica strukture i kompozicije još jednoga u nizu vjeronaučnih priručnika Ivana Ančića, znatno jednostavnijega od prethodnih.

2. Retoričke sastavnice Ančićevih vjeronaučnih priručnika

Nakon rasprave o pismenima, „slovnica u slovníku“, u jednoj od naših najstarijih slovnica, pravopisnoga priručnika na četiri stranice (o kojemu sam pisao u posebnome radu) Ančić se uvodnim poglavljem obraća recipijentu „*Braty stiocem, ù chlubav obučenim, pozdrav*“³ koji započinje invokacijom, sugestijom „bratskoga“, „prijateljskoga“ odnosa blizine i povjerenja. Obraćanje je intonirano poput propovijedi – ističu se vjerske istine te se upozorava na opasnosti pogrješnih tumačenja Svetoga pisma. Autor poziva čitatelja da s ljubavlju čita njegovu knjigu i promišlja otajstva svete mise kako bi mogao prepoznati i slijediti Božje milosrđe i ljubav, a posebno obraniti se od „Đavla“ koji je prevario i zaveo „Yudu apostola“, odveo ga od Isusa u pakao. Ančićevo je knjiga meditativni vodič za duhovna razmišljanja od prvoga do šesnaestoga poglavlja, od *Nauka od Kruniče* do *Litanija Blaženoj Djevici Mariji*.

Drugi dio donosi razgovore, tvrdi autor, i poziva na čitanje – Bogu na čast, a nama na spasenje – braći kršćanima koji žele u ljubavi živjeti i umrijeti. Ančić posjeduje čvrstu svijest o čitatelju, konkretnoj osobi, i pritom nema nikakvih nejasnoća: adresat su svećenici, duhovni oci. Ni malo slučajno u sam naslov unosi recipijenta, svećenika, *svitlost karstiansku, slast duhovnu, ogledalo misničko*, njegovo zrcalo, predodžbu, sliku. Pisac je razvio svijest o važnosti posla: zauzimati se za duhovnost, za vjeru, njegovati i obraniti ih od onih koji se stavljaju u ruke „diavaoćkim silama“. Sav trud Ančić je usmjerio na čovjeka i omogućio mu pristup vjerskim istinama, Bibliji, djelima crkvenih otaca. Diskurs upućuje na biblijski stil i način izražavanja s neznatnim autorskim znacima u kojima možemo prepoznati osobne stavove i viđenja Kristova života, a stilistika i retorika vrlo su bliske općenitoj, kolektivnoj stilistici, nipošto individualnoj: od jedinica stilskoga pojačanja u neobičnome redu riječi, u sintagmatskim inverzijama koje su naslovi Ančićevih knjiga, nesvakidašnjim, neobičnim adjekcijama, atribuciji u inverziji, odnosno sintagmi u kojoj imenica prethodi atributu: *Blago trajno (Thesaurus perpetuus)*, *Vrata nebeska i xivot vicchni (Porta coeli et vita aeterna)*, *Svitlost karstianska*

3 Cjelovit tekst donesen je u Prilogu br. 1 ovoga članka.

i slast duhovna, Ogledalo misničko... (Speculum sacerdotale). Navedene stilske postupke kasnije su njegovala i dvojica istaknutih pisaca iz prosvjetiteljskoga razdoblja: Filip Grabovac i Andrija Kačić Miošić, u *Cvitu razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvatskoga te Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga*.

Referencijalni sloj Ančićeve štiva ima dominantnu važnost u poruci i krajnjoj svrsi kojom je označen smisao postojanja: ako ne možeš postati svetac, budi barem dobar svećenik, Isusov sljedbenik, u svijetu u kojem vladaju nevolje. Razgovarati s Bogom najviše je ispunjenje, smisao života. Čovjek ne smije prokockati život, treba ga osmisliti spasom, treba razumjeti, ljubiti i objavlјivati Božju riječ, a to je cilj i svrha Ančićeve poslanja protkana primjerima iz života svetaca, osmišljena križem i izazovima teške zbilje u kojoj je Bosna u žrvnju osmanlijske okupacije. Izravno obraćanje čitatelju nije postalo prepoznatljivom konvencijom istom u XVII. stoljeću, kako to ističe Pavao Pavličić navodeći ga u jednoj prigodi Kačićevom posebnosti (usp. Pavličić, 2005: 540). Obraćanja recipijentu imaju začetke ne samo stotinjak godina prije, u Ančićevo doba, nego čak i u obraćanju naslovnicima (adresatima) u poslanicama svetoga Pavla, a još izravnije u primjerima svetoga Jeronima potkraj IV. i na početku V. stoljeća (usp. Sv. Jeronim, 1908: I-II).

Da je Ančiću recipijent važan, otkrivamo iz objašnjenja i naputaka za čitanje te iz razmatranja i razmišljanja, onih iz pasionskih odjeka, koja često započinju izrazom „procinimo“, izrazom koji jača uvjerenost, bliskost i povjerenje recipijenta prema Kristu i na njegovu empatiju prema svima koji su u potrebi i koji pate zbog slabosti drugih. Uz imprimature o tiskanju na početku *Ogledala misničkoga* Ančić unosi epigram i pjesmu pohvalnicu nepoznatoga pjesnika (njemu je poznat, ali ga ostavlja u tajnosti), ispjevanih njemu u čast. Pohvalnice nisu znak sebeljublja kojim bi nadvisio druge istaknute osobe, nego zalog potpisnicima imprimatura Zbora za širenje vjere. U njima naziremo oprez prema crkvenoj hijerarhiji i strogim propisima koji su uvjetovali pristanak provjerenih cenzora prije tiskanja knjižica. U obraćanju štiocima u drugome dijelu *Svitlosti karstjanske i slasti duhovne* Ančić se suptilnom gestom poziva na mnogopoštovanoga oca Ivana Laurenčića od Družbe presvete Isusove („...od

Mnogo poftovanoga Oča Ivana Lavrenčicha, od druxbe, prisvete Yezusove, pravoga sina, i ù svetoj kuchi gospinoi Penitentiera, toyest Papinom oblastyu pokaraoča, svitchlivča, i odrifitechla pokorne çechladi, od svie krivina“; Ančić, 1679: 2, XI), kojom iskazuje važnost crkvenomu ocu, isusovcu, procjenitelju, rekli bismo danas, recenzentu svoje knjige.

U predgovoru „Pozdrav ftiocem“⁴ Ančić pozdravlja čitatelja duhovnih knjiga, naziva ga „bogoljubnim i devotim“ te ga savjetuje kako je svrha čovjekova bolje Boga štovati i od grijeha se uklanjati, a od počinjenih se liječiti. Podsjeća ga na zov sv. Pavla apostola iz Poslanice Efežanima: „...ustanite, koi spavate, i uskrisitese Martvi, i prosvitlichevas Isukarst“ (Ančić, 1681: XII). Poziva se na stare filozofe koji za san tvrde kako je prilika od smrti i na mudroga Solomuna: „...ya spavam, i sarče moye bdi. ó Sveto spavanye dufe pribivauche z’Bogom brez gri!“ (Ančić, 1681: XII-XIII) Propovijeda potom o susretu grješnika s Bogom, o Petru koji je tri puta zatajio Isusa, o „Yudi“ izdajici. Veliko je zlo biti misnik a ne znati svoje zadatke – kršćanskom poukom prosvjećivati neuki puk. Ančić propovijeda o propasti Izraela, o misniku Heli, o izgubljenoj arki Božjoj u kojoj bijaše zakon i zapovijedi, o Helovoj smrti i ubijenim mu sinovima, o kamenovanju „Nabotha“ samo da se ugodi prokletnici „Yezabeli“. Kako pokriti svoje zloće, pita se propovjednik za poslove „Diavaocke“, kakvom svetosti, postovima, lemozinom, molitvama, pro-dikama? Intertekstualnim unosima latinskih izreka, aforizama i krilatice svojim priručnicima Ančić osigurava spoznajno utemeljenje višega reda. Treba istaknuti kako se ne oslanja samo na Sveto pismo i crkvene oce nego i na poznate antičke, srednjovjekovne i novovjekovne pisce, filozofe, povjesničare i teologe: „*Proximus esto bonis, si non potes optimus esse*“ (Katon), tj. „*Budi najbliži dobrima ako ne možeš biti najbolji*“. Molitvu započinje Katonovom misli, mudrom izrekom kojom se obraća svećeniku nastojeći u njemu razbuditi iskru dobrote: ako ne možeš biti najbolji, barem se približi dobrima. Tako paremiološkim sredstvima Ančić obogaćuje propovjednički diskurs: „*Odgovor mekan, razbia sarčbu*“; „*Neimause činiti zla dilla yedabi dofla dobra*“; „*Nosi poštenye roditec-hlem tvoizim, yedabi bio dugovičan nazemchli*“; „*Spomenise; da nego,*

4 „Pozdrav ftiocem“ vidjeti u Prilogu br. 2 ovoga članka.

po chnimi, nebise rodio“; „Tko stuye rodbinu: radovachese ù sinovie: i ù dahan molitve svoye uslifachese od Boga“ (Ančić, 1681: XVIII). Ančić je sklon intertekstualnim unosima kojima se obilato služi.

U rubrici „*Ponukovanya Boxia*“ obraća se recipijentu i poziva na „*Vigenya S. Ivana p. 3.19.*“: „*Nebudi nepomchliv na Nauk Gospodchni: nitse muçi, kadsì od chnega pokaran: Koga u istinu chlubi Gospodin: karaga, a i pokaruuye svakoga sina, koga prima.*“ (Ančić, 1681: XVIII) „*Izbavichu dufu moyu od smarti: oche rech, pokoro oslobodichuyu, yedabimi nedoflo proklestvo, reçeno, po Yeremiyi proroku, na p. 48. Proklet, koyi dilluye dillò Boxie nepomchljivo.*“ (Ančić, 1681: XIX) Umetanjem cjelovitih rečenica često i na latinskome jeziku Ančić stvara misaonu potporu svomu crkvenoretoričkom diskursu, ali i svjedoči o svojoj solidnoj naobrazbi i širini vlastite mu erudicije. Redovito su to paremiološki prinosi: sentencije, mudre izreke, poslovice, aforizmi, krilatice, gnome, i to ne samo iz sakralnih izvora nego su to navodi poznatih pisaca, povjesničara, filozofa i teologa.

3. Poetske sastavnice Ančićevih vjeronaučnih priručnika

Fra Ivan Ančić nije bio obuzet estetskim mjerilima iako mu nisu ostala nepoznanicom. Priređivao je vjeronaučne priručnike namijenjene svećenicima. Riječ je o jednostavnome i razumljivom štivu čija je svrha razvijanje duhovnosti. U njemu su meditacije i razmatranja, razgovori i promišljanja iskrena svjedočenja vjere. U njih je unio i dva pjesnička uratka: „*Anonymi amici Epigramma / Ad. Adm. Rev. P. F. Ioannem Anicium Lectorem, Concionatorem Gen. huiusque Libri Auctorem*“ („Epigram nepoznatoga prijatelja“) na latinskome te pjesmu panegirik „*Versi*“ s podnaslovom „*Istom, od Istoga*“ na hrvatskome jeziku. Ančić ih donosi uz imprimature na početku knjige *Ogledalo misničko* (1681.). Nepoznati autor epigrama, koji sadrži šesnaest elegijskih distihova te panegirik ispjevan u Ančićevu čast, vješt je pjesnik, njegov dobar poznavatelj i prijatelj, poštovatelj njegovih knjiga. „*Versi*“ s podnaslovom „*Istom, od Istoga*“ poetska je inačica biblijske prispodobe o misniku, svećeniku, ribaru duša, onome koji više ne lovi ribe nego ljude, koji neumrle duše slijedi kako bi ih priveo spasu. Nepoznati pjesnik Ančićevom manirom

opominje svećenike kako moraju sačuvati svoj lik u svjetlu, u krjepostima, u čistoći duše; a ako ne uspijevaju, neka pokušaju tražiti sebe u zrcalu Božjega namjesnika. Pjesničke su vrijednosti navedenih uradaka skromne, utemeljene u referencijalnosti, u poruci i preporuci, u didaktičnoj ulozi pjesme, odgojnome idealu, krjepostima kojima svaki čovjek, a napose svećenici trebaju upravljati svoje ljudske snage. Ostale vrijednosti pjesničkih uradaka nepoznatoga pjesnika nisu predmet istraživanja ovoga rada.

„*Riçi Isusovi nakrixu*“ prinos je Ivana Ančića Putu križa, hrvatskoj pionskoj baštini. Iz opširnijega teksta koji donosi viđenje Isusove muke, smrti na križu i uskrsnuća ovdje je izlučeno šest rečenica koje Isus izgovara na križu. Tih šest rečenica zaslužuju poseban osvrt jer se preko njih može proniknuti u bit Ančićeve retorike i poetike. Valja pripomenuti da su te rečenice umetnute u cjelovit tekst o Isusovoj kalvariji:

„*Oçe Moi nebeski, prostiyim; yer neznadu sto çine...*“ (Ančić, 1679: 1, 36) – Isus se sažalno obraća Ocu Nebeskomu. „*Danaschef Samnom biti ù Rayu*“ (Ančić, 1679: 1, 37) – moćnim božanskim riječima Isus hrabri pokajanoga lupeža i ubojicu Dizmu te mu obećava susret u raj. „*Boxe moi, Boxe moi, zaftomesi ostavio?*“ (Ančić, 1679: 1, 38) – gorkim vapajem Isus odbacuje misao o osjećaju ostavljenosti, kuša ljudsku bol i smisao žrtve. „Opet zavapi: *'Xegiam.*' Žudije mu natopiše spužvu xući, ali Isus 'neti piti'. (Ančić, 1679: 1, 38) Riječ koju Isus izgovara i iskaz je i rečenica, pa iako je rečenica eliptična, u njoj je punoća porukā i potrebā, ljudskih potreba, molbā koje na kraju zaslužuju uslišanost, pomoć ili gestu, nakon svih drskosti, potvrdu ljudske dobrote. Isus još vjeruje u one koji su ga raspeli. Ostavlja mogućnost da se njegovi krvnici, njegovi mučitelji, osvijeste. Čaša gorčine ispijena je; nije ga mimoišla; volja je Božja ispunjena: „*Oçe, ù Ruke tvoye pridayem duh moi.*“ (Ančić, 1679: 1, 38) I naposljetku: „*Svarfeno yest...*“ (Ančić, 1679: 1, 38)

Raspet na križu, Isus svu svoju gorku muku podnosi mirno, blago, sućutno. U novijim preradbama i prijevodima izbjegnuta je inverzija, neobičan red riječi Kristova obraćanja Ocu vapajem koji opomenjuje: „*Boxe moi, Boxe moi, zaftomesi ostavio?*“ te umjesto „*zaftomesi*“, odnosno „*zašto me si*“, priređivači posve nepotrebno odabiru u stilističkome pogledu

običan red riječi: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ Upozoriti valja također i na učinke najnovijega čistunstva, purizma, nepotrebnih postupaka ijekavizacije crkvene himnodije nastale u čakavsko-ikavskome ili pak na štokavsko-ikavskome govornom području, koja se do prije pedesetak godina nje govala i čuvala u izvornim napjevima. Posebnosti navedenih govora trebalo bi zaštititi i njegovati od naleta pogrješnih teorija o ugrožavanju standardnoga jezika, upravo stoga što je ovdje riječ o njegovim funkcionalnim stilovima: razgovornome i biblijskome, koji se punoćom potvrđuju samo u svojoj ikavskoj izvornosti. Navodim i primjer priređivačeva interventa: upute o važnosti izgovorene rečenice i njezine primjene u obredu odrješenja: „*Oče, ú Ruke tvoje pridajem duh moi. Od ovle uzima çarkva razlog priporuçivati duše, na smarti, od namisntka Isusovi.*“ (Ančić, 1679: 1, 38)

Ančićev diskurs zbližava raznolike funkcionalne stilove i u njemu se sudaraju i stapaju retorika i poetika, stereotip i pjesnički govor, uporaba uobičajenih izreka i postupaka, zbivanja i viđenja slikovito iznesenih, opisa i pripovijedanja, misaonih i paremioloških unosa, meditacija i tumačenja, zbiljskih, metaforičnih i alegorijskih očitovanja: „...*sunçe pomarça: Nebesase tresiau, i zemchla: Kamenyese razpuçafe: çarkva xudimskase razpade od varha, do dna...*“⁵

Pisac se u samome tekstu poziva na evanđeliste Mateja i Marka, kompilira njihov tekst, ali mu pribavlja dašak osobnih pogleda, unosi svoju osjećajnost, vlastiti stav i poetičnost, literarne vrijednosti. Metonimije i metonimičnost štiva postaju važnim sastavnicama diskursa. Predodžbe, prispodobe, arhetipske sličice iz Kristova života prate tumačenja, komentari i dinamični opisi muke i smrti na križu te uskrsnuća. Ančić se služi alegorijskim unosima slikovitih prikaza, ali učvršćenih, uživiljenih i bliskih, u kojima je dubina i snaga shvaćanja i doživljavanja kršćanskoga poslanja čovjekova na zemlji, doživljaj jezika, snaga riječi pomnožena s iskustvom svijeta, a iznad svega zauzetosti za najviše ljudske ciljeve. Alegorije, arhetipske slike bliskih vjerskih istina; bliski doživljaj odgone-tavanja svijeta iz djetinjstva: tresu se nebesa i zemlja, grobovi se otvaraju, ljudi uskrisivaju; kamenje puca, ruši se „zakon žudijski“. Osim znakova

⁵ Opširniji tekst vidjeti u Prilogu br. 3 ovoga članka.

biblijskoga stila do izražaja dolazi i moć individualnoga doživljaja dinamičnih zbivanja. Tekst se usmjeruje promišljaju i prosudbi o isticanju nenavidnosti „žudimske“ koja nagovara slijepoga vojnika neka kopljem u prsa udari Krista. Pouka je popraćena žarom iskrenoga zanosa, strašću duhovnom, darom kojim se prosvjećuju prosvjetitelji, uče učitelji, a vrhovni je učitelj Krist koji je podnio žrtvu za spasenje svih ljudi. U trenutcima u kojima je štivo nastajalo nikakvog se estetskoga ideala tvorac priručnika nije morao pridržavati; a ipak krajnja svrha njegovih nastojanja nije ostala „neliterarna“ tvorevina.

Ančić je u svojim liturgijskim preradbama biblijskih tekstova nasljeđovao biblijski stil na svim razinama strukture. Na sintaktostilističkoj razini zamjetni su učinci stilskoga pojačanja temeljeni na inverziji, neočekivanome redu riječi, što je posebnost biblijskoga stila. Ančić ga ne samo prihvaća i podupire nego i primjenjuje i razvija, i u subjektnoj i u predikatnoj atribuciji: „ogledalo misničko“ – „i slufase glas oca Nebeskoga“ (Ančić, 1679: 1, 32).

U sedmome odjeljku „*Riči Isusovi nakrixu*“ u „*Razgovoru IV. Od Kru-nice Isusove*“ (Ančić, 1679: 1, 36-40) umetnuta je inačica *Gospina plača*⁶ koja je zanimljiva za ovo razmatranje:

Pročnimo, i promislimo svarhu IV. Zdrave Marie, neizmirne, i neizrečene Bolesti, Tughe, i zalosti Maike Isusove: gledauchi martva sina na krilu; i govorech: Ahime sinko. Ovolisu tvoja usta: od istine sada pusta, napoyena xuči osta: Rad nauka tvoga posta: One oči, koye sjafe: Kada Petru Milost dafje: Tvoje ruke sve stvorife, xidoviyi raztvorife. Kad pribife ruke noghe, meni dafje tughe mnoghe. gledauchi rannu parsnu: tadamise sva karv smarznu. Martva sina sada gledam, ter od tughe yedva predam. Ahime Ivo novi sinu, Evo Maiku xechla minu. da Isusa u grob nose, odmenega itro prose. da pogemo doma barxe, učenici svi se parxe. ostavchlau mestra svoga, radi straha xudimskoga. I vrimenta tamne nochi, nechemu mu dat pomochi. Mirti budi gospodine, Krachlu slave, i istine, u nedichlu pohodime, moga sarca čisto sime. Nebesachef otvoriti, i dobrimi napuniti. Tebi slava, i poštenye, svim grifnikom oproštenye. Sad, i vazda vika viku, pivamoti vičchnu diku. A. (Ančić, 1679: 40)

6 U Prilogu br. 4 ovoga članka donosi se *Gospin plač* u stihovnoj inačici bez ikakvih zahvata u tekstu, osim što je uobičen u pjesmu.

Za pretežniji dio priručnika utvrdili smo da su stilistika i retorika bliske općenitoj, kolektivnoj stilistici. Uz kanonske odrednice, ustaljene izraze i frazeološke prepoznatljivosti, u *Gospinu plaču* zamjećuju se individualne stilističke posebnosti. Pjesmotvor je to koji je zapravo žalopojka, vrlo kratka poetska struktura sastavljena od 34 osmeračka stiha uz uvodni polustih koji je vapaj za sinom. Plač je količinom neznatan i ne možemo ga uspoređivati s *Plačem* iz *Rapske pismarice*⁷ iz 1563. godine koji ima 707 stihova; korčulanskim plačevima: *Plačem* Foretićeve *Korčulanske pjesmarice* iz godine 1560. sa 762 stiha te nepotpunim *Plačem* dum Petra Franasovića iz XVII. stoljeća s 284 stiha, i na kraju s *Plačem* ili *Mukom* Marka Balovića iz godine 1733. sa 662 stiha. *Muka Gospodnja* i *Gospin plač* u drugoj polovini XVII. stoljeća postali su književnom modom, čestom temom i zanimljivim predloškom brojnim prepisivačima i priređivačima, ali i pjesnicima već od najstarijih sačuvanih rukopisa od kojih navodimo *Gospin plač Osorsko-hvarske pismarice* iz godine 1533., jedne od naših najstarije sačuvanih pjesmarica (usp. V. Babić, 2008: 49-53).

Ančičev *Gospin plač* pjesnička je meditacija na koju narator, kazivač, tumač Gospine boli poziva recipijenta da sam procijeni i promisli o četvrtome žalosnom otajstvu, da otkrije „svarhu“, tj. smisao, svršetak i kraj, neizmjernu i neizrecivu bol, tugu i žalost Isusove majke koja na svome krilu drži mrtvoga sina te izgovara žalopojku. Važno je napomenuti da je fra Ivan Ančić na svim razinama strukture, od artikulacijskih i akustičkih glasovnih svojstava do diskursa, iskušao brojne jezične mogućnosti, zahtjevne svojom ozbiljnosti i uzvišenosti koja vodi k svetosti, ne samo u *Gospinu plaču* nego u cijelome priručniku. Tako je pokazao da se i njegovim „dumanskim“ jezikom (ikavsko-štokavskim dijalektnim tipom) mogu svečano izreći i najuzvišenije molitve.

Zaključak

Prinosi Ivana Ančića nisu dostatno prepoznati ni vrjednovani niti je donesena prosudba o njima u skladu s kulturnim kontekstom XVII.

⁷ Dopuštam da rukopisne zbornike ove vrste drugi mogu nazvati i „pjesmaricama“.

stoljeća. Nije dostatno shvaćena njegova zadaća, ozbiljan rad u kojem je prepoznao vrijednosti vjeronaučnih spoznaja te ih učinio dostupnim javnosti ili barem svećenstvu u njihovoj praksi – euharistiji, katehezama i pastoralnome radu. Njegovi priručnici dragocjeni su izvori za kvalitetno ispunjenje važnih ciljeva vjerske pouke. Kontekstualističkim pristupom u ovom su radu utvrđene bitne retoričke i poetske sastavnice njegovih vjeronaučnih priručnika. Nedvojbeno, u nemirnome i neizvjesnome XVII. stoljeću, u vrijeme osmanlijske strahovlasti u Bosni, ime „tihoga pregaoca“ Ivana Ančića zasluži nove prosudbe i dostojan spomen.

Literatura

- ANICIO, IVAN (1681) *Ogledalo misnicko / koye sloxi I. A. (Speculum sacerdotale)*, s. 1. : s. n., Yacino: po Ivanu Karstitechlu Salvionu, štampano od biskupata), - XXXII, 192 str. : ilustr.; 15 cm
- BULJAC, MILJENKO (2005) „Aspekti vremena i trajanja u Kačićevoj pjesmi“, *Forum*, XXXIV, 76 (4-6): 569-589.
- DŽAMBO, JOZO (1991) „Predgovor“, in: KOVAČIĆ, ANTO SLAVKO, *Bibliografija franjevac Bosne Srebrene. Prilog povijesti hrvatske književnosti i kulture*, ed. Ivan Lovrenović, Sarajevo: Svjetlost Sarajevo – Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine – Franjevački provincijalat „Bosne Srebrene“, pp. 5-6.
- KOVAČIĆ, ANTO SLAVKO (1991) *Bibliografija franjevac Bosne Srebrene. Prilog povijesti hrvatske književnosti i kulture*, ed. Ivan Lovrenović, Sarajevo: Svjetlost Sarajevo – Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine – Franjevački provincijalat „Bosne Srebrene“.
- GABRIĆ-BAGARIĆ, DARIJA (2010) „Predgovor“, in: KAŠIĆ, BARTOL, *Izbor iz djela, Stoljeća hrvatske književnosti*, 103, ed. Stjepan Damjanović, Zagreb: Matica hrvatska, pp. 15-69.
- PAVLIČIĆ, PAVAO (2005) „Dobar temelj od istine“, *Forum*, XXXIV, 76 (4-6): 541-568.

- SPAHO, FEHIM (1935) „Narodni nazivi mjeseci“, *Kalendar „Napredak“*, pp. 42-44 (Navod prema: VASILJ, MARKO, *Govorimo hrvatski*, RMM, 8. veljače 2010.).
- SVETI JERONIM (1908) *Izabrane poslanice sv. Jeronima*, tom I i II, preveo i bilješkama popratio o. Ivan Marković, Zagreb: Hrvatsko katoličko tiskovno društvo.
- VONČINA, JOSIP (1998) „Kako priređujemo Stoljeća hrvatske književnosti“, *Jezik*, Zagreb, 45 (3): 81-120.

Prilog br. 1

„BRATYI FTIOCEM, ù chlubav obučenim, pozdrav.

Pria, nego sage Mudrost Isusova, i snese sveto Evangelye na sviet. Posla Svetoga Davida Krachla, i Proroka; i zapiva, ù pisni çeterdesetoi, i drugoi, opravdanye ù Isusu, svie svoi pravedni sinova: i neche dayi súhde nepravedni yezici; nego sve, zazva pravedne Pifce, Misnike, i Nauçitechle na súhd pravednoga Boga, govorech: *Súhdime Boxe, Razberi uzrok moi, od naroda zla, i od çechladeta nepravedna, i zlovarna; yersi Ti moi Bohg: i súhdac. Yer Ecclesiafte ù parvome pife: Cunct & res difficiles; nec potestef homo explicare fermone.* Kadsu sve stvari, Muçne bile primudromu Solomunu razabrati, koyi primi svu Mudrost, i nauk od Boga. Kakocheyi raztrest, i razabrat yedan mozak, brez nauka, i brez chlubavi? zato reçe; *ovo okupanye, ali iz iskanye prizloçesto, dade Bohg sinovom chluckim.* I tako ù çetarnayestomu od pririçak: *sapiens timet, & declinat à malo.* Mudri bixi ozla; à ludi skaçe, i uzdase ù zlo. I tato reçe drugovya: da su nauçitechli: *Duxnici Mudrim, i Ludim: toyest, yedabise Mudri, i Bogaboyechi uzdarxali svetim Naukom, ù svomu dobru: à Ludi, oholi, i nespoznani dozvali, i pokayali, pak uçinili Mudri, i právi sinovi Boxiyi.* Akoli nebi, chniovaye fçeta; yer kano Isus, nie duxan vech Poganom, Stranpuçem, Odpadniko; koyi izvarchu naopako sveta pisma, i tomaçe, nasvoi naçin: izvan Svete Maike carkve Rimske; yedine (od svi pravovirnie Karstiana glave, i Zaruçnice Boxie nazemchli.) Koya varlo dobro privigia nauche, i pisma, koyase dayu na svitlost: i ova nafa çini prividiti,

ù skupu od Loreta, od Mnogo poftovanoga, i Naučenoga Oca Ivana Lavrenčicha, od druxbe, prisvete Yezusove, pravoga sina, i ù svetoj kuchi gospinoi *Penitentiera*, toyest Papinom oblastyu pokaraoca, svitchlivca, i odrifitechla pokorne çechladi, od svie krivina. Dakle drughi, neima oblasti od Boga, i chnegove zaručnice, svete carkve; vech ako uzme, od Diavla, svoga laxnoga, i opakoga Oca; zayedno s ostalim Odmetnicim: i tako Katolici, neimadu virovati Odpadnikom, ni izvachncem carkovnim, kano çechladini, brez Boga, izgubchlenoi. Ponukoyem svakoga, da ftie s'chlubavyu ove nafe kchnighe, i promischla Otaistva, od svete Mise, i drughe mnoghe, spasonasne nauke; gdi nagese dobro; sveye od Boga; zatomu uzdat vhale; à gdi sebi neugodno; imat Milosardye, i chlubav, yerye sloxeno, od naivechega grifnika, i naineumiteoniega pisca. Akoli bochle sloxi tko, dobroche ù çiniti, i korist bratyi. I nako nedaise privarrit Diavlu, od Mormoranra; koyi, i Yudu Apoftola, odvede od Isusa, i ù pakao uvede; *Yao*, nedozvanim ù viek. Mnoga nam su slova utekla za druga, ali ù koga bude zdrav mozak, i chlubav, lasnose moxe osititi; a nezdravu, Nismo duxni. Mnoghesu stvari dobre, ftose potriba Misniku, i ostalim, od Početka Mise, do svarhe, ù 16. Poglavyi, Devocioni, Letanie B. D. M. i Svetie. Pak drughi Dio, ù Razgovore. Kad ù ftiyefyi, vidichef. Dasam priporučen ù svetie Molitvam. Bogu vhala, i Mariyi: Koinás pomogli vazda. Svaka pisana, carkvi podloxna, neksu za poftenye Boxie, à spasenye nafe. I sve braye Karstiana, koji Xele ù chlubavi xivit, i umrit. A.“ (Ančić, 1679: 2, X-XII)

Prilog br. 2

„Pozdrav ftiocem

Bogochlubna i devota bratyo ftioçi, ovizi kchniga, i druzi duovni; za poznati, i bochlè Boga ftovati; i od grija se uklachnati; i od (po natoi nesrichi) učichnena, liçiti se; Veomanas uçi, Sveti Pavao Apofto, ù petom poglavyyu, k'Ephexianom, govorech: *ustanite, koi spavate, i uzkrisitese od Martvi, i prosvitlichevas Isukarst*. Zato, dobrò rekofe primudri Philozop-hi: *daye sahn prilika odsmarti*: yer spavauchega, svaye ochuchenya pridobio sahn; i takoye priličan Martvu tillu; koye nevidi, neçuye, nemirifi,

ne okufa, i netiče niedne stvari svitovchne: a chnega, svi ondifchni: gledayu chute, Mirife, i tiču; samoga okufenye nesladi; Vech dobri prid Gospodinom Bogom, i spavauch sladakye, i ugodan: kano govori duh sveti, po Mudrom Solomunu, ù p. 5. br. 2. *Kantika: ya spavam, i sarče moye bdi.* ó Sveto spavanye dufe pribivauche z' Bogom brez gria! Ma, nesrichnomu grifniku, Bohg, skazivat chnegove pravde zabrachnuye, po svetomu proroku Davidu, ù pisni 49. br. 16. *zašto Ti skazuyef pravde moye?* Pita Bohg nesrichnoga grifnika, nepokorna: koi razlog Ti imaš, skazivat moye pravde; bivfise odchni, i od mene odvargao, k' Diavlu, po tvoi zlie dilli? Evo dakle, spavauche çechlade dobrò, dáye Bogu naslagenye, i ugojenje, i spavauch: a zlò, Diavlu ugodnoje bdech, i spavauch: Zato nosim dva Misnika, iz Sabora Apoftolskoga; imafe kchluče, od Isusa yednakò vezati, i odrifivati: yedno bi Petar, koi bi glava odsvie, i kchluč potar, kad Isusa zataya; pakse dobrò sluxi drughim, od nauka, koimga barzò nage: à drugo Yuda prokuratur Isusov; Izgubi kchluč od oblasti, kad Isusa Izda; pak neumidese druzim sluxiti od nauka; i tako desperat obisise i poge údichl ù pakao, kano pife Sveti Tadia Apofto. Bratyo Svi Misniči primayu oblast, od Boga, po Isukarstu vezati, i odrifivati, koim nedaye nauka; brez chniova velika truda; yer isti (kano pravi čovik) trudi učit, zadati svojim priliku, da uče. Luka pife, na p. 2. br. 52. *Isus napridovafe mudrostyu:* Evo ftá neznamo, duxnismo podsmartni grie učiti: i neimamo niedne skuxe, nektiuch. Sveti Pavao pifuch, ù I. Korintianom, p. 14. br. 38. reče: *áko tko nezna, nechese nizachnega znati:* tojest uzet Misničstvo, à neumitiga poslovati; neche Bohg znati zatake Misnike: kano Gospodin Bohg zove zakonofe neumitione, ù Deuteronomia, p. 13. br. 13. *Sinovmi Diavla Beliala,* koi uče e naopako. Iste zove, ù p. 19. br. 23. sudača koi opače sviet zlim naukom, a gorom prilikom; isto učinife, ù I. Krachleva, p. 2. br. 10. po smarti Svetoga Yoxua Kapetana; *ustafe druzi, koi nepoznavau Boga, ni chnegovi dilla:* Zatoše Bohg rasardi, i pokara púhk Izraelski: isto pokaranje, dade Misniku svomu Heli, i čicha dvaju chnegovi sinóva, koi neznadiu činiti posla Misničkoga, à biau Misniči; Mnoghe devote smuchivau, i od devočiona smetau: Zato Bohg, pokara svoi puhk nepritechlim svojim: izgubife Arku Boxiu, ukoyoi ftafe zakon, i zapovidi; Helli od tughe pade martav, svoga pristochla; sinovimu bife ubieni;

jer neznadiu poslovat Misničstva. Sinóvmi Diavaočkim, duhsveti zove, pripovidaočę neumiteone; kano biše oni, ú 3. Krachla, p. 21. Koye posla Krachliča Yezabela, protiva pravednomu Nabothu, i pripovidaše pohost, ú br. 12 pak narediše Nabotha Kamenovat; zaugoditi yednoi prokletniči, Yezabeli; Koja iskaše uzetmu vinograd, i sluxise opačim zakonofam; Koi naipria narediše púhku slipu pohóst; pák uboistvo pravednika. Ovoye posao Diavaočki, pokrit svoye zloche; koyom svetichnom, yedabise ludi nedozvali; kanosu, postovi, lemozine, Molitve, predike, i drughe stvari Mnoghe.“ (Ančić, 1681: XII-XIV)

Prilog br. 3

Alegorijski opisi

„Svaršeno yest, zatim pridade duh svoi oču Nebeskomu, prignuv glavu, zapuhk. Brez svakoga Milosardya chlučkoga: á Sva stvorenya ukazafe, naravnim načinom svoe Tughe, yade, i bolesti: sunče pomarča: Nebesase tresiau, i zemchla: Kamenyese razpučafe: čarkva xudimskase razpade od varha, do dna; Pristafe čeremonie, i zakon xudimski; grobovise otvarau; chludi uskrisivau: Dufa Isusova sage nad Pakao ù Limbo; Lučifera (poglaviču Diavaočkoga) Sveza na dnu pakla; oblastyim slomi, i smete: Limbo razori, Oče izvede; trechi dahn uskarsnu od Martvi; u oblakuyi karsti; četardeseti dahn izvede nanebesa. Pročínimo gdi Nenavidost xudimska, nimartvumu, neti prostiti, nego (Kako govore Evangelisti: Mattie ú p. 21.54. i Marko ú 15.39.) nagovorife Voinika slipca, da udari Isusa Martva na krixu Kopyem ú parse ú sarce; izkoga izteče karv, i voda: karv, odkupchlenye grifnikah; à voda na opranye gria iztočnoga; ú dobri čas, iponas, i poslipča; yerse potar rukom počelu karvavom, i po očiu, itako progleda pametyu, terse obrativ karsti; i očima videch, učini zadovochnu pokoru; i poge ú Rai; fto slipocha od nenavidosti, Nedade, dosegnuti xidovom, ò nenavidioči, zovem vas, da se obratite, i pokoru učinite, dokye Isus ù prilika, na krixu yer kad prige popravdiche suditi; à Sada čini pomilo sardyu; i prigimo, na 30. Očenaš.

10. Pročínimo, kako bi skinut skrixa, vas izrachnen, i izgargen; pa k postavchlen na krilo, mnogo učvičlene Maike; pomazan pomastyu Myrom, i Aloyem: zavít ù platno čisto; Koga Maika, gorkim suzami perife; zatimga postavi sveti Nikodem, ù svoi grob nov, ù koi nitko nebife metnut (i ovo bi vochla Boxia, da nebi rekla nenavidost xudimska, da nie Isus uskarsnuo, nego drughi; zato duh sveti upravi pera Evangelista, da upifu, daye nov, i danie drughi uchn postavchlen) koji greb sičilafe, i nach postavife Voinike, daga paze, dotrechga dneva, yedabiga neukrali učenici. O Boxe!“ (Ančić, 1679: 1, 38-39)

Prilog br. 4

Gospin plač

„Pročínimo, i promislimo svarhu IV. Zdrave Marie, neizmirne, i neizrečene Bolesti, Tughe, i zalosti Maike Isusove: gledauchi martva sina na krilu; i govorech:

<p>Ahime sinko. Ovolisu tvoja usta: od istine sada pusta, napoyena xuči osta: Rad nauka tvoga posta: One oči, koye sjafe: Kada Petru Milost dafe: Tvoje ruke sve stvorife, xidoviyi raztvorife. Kad pribife ruke noghe, meni dafé tughe mnoghe. gledauchi rannu parsnu: tadamise sva karv smarznu. Martva sina sada gledam, ter od tughe yedva predam. Ahime Ivo novi sinu, Evo Maiku xechla minu. da Isusa ù grob nose,</p>	<p>odmenega itro prose. da pogemo doma barxe, učenici svi se parxe. ostavchlau meftra svoga, radi straha xudimskoga. I vrimena tamne nochi, nechemomu dat pomochi. Mirti budi gospodine, Krachlu slave, i istine, ù nedichlu pohodime, moga sarca čisto sime. Nebesachef otvoriti, i dobrimi napuniti. Tebi slava, i poftenye, svim grifnikom oproftenye. Sad, i vazda vika viku, pivamoti vičchnu diku. A.“</p>
--	--

MILJENKO BULJAC

RHETORICAL AND POETIC ELEMENTS OF FATHER IVAN ANČIĆ'S SPIRITUAL TEXTS

Summary

The article analyzes rhetorical and poetic elements of Svitlost karstianska i slast duhovna... (The light sweetness of the Christian and spiritual, 1st and 2nd part, Yacine 1679) and Ogledalo misnicko / koye sloxi Ivan Anicio (Mirror Mass agree that John Anicio, /Yacine 1681), religious teaching manuals, Eucharistic handbooks, spiritual reading, breviaries, kind of proceedings compilation, interpretation and review, previous versions of the works of Ivan Ančić in the defense of religious truth, liturgical works of sermons in which the writer interprets the biblical labors theological texts, parts of the Missal and evangelistary, psalms and rituals, bringing their views and standards of an exemplary priest. In the central part of the consideration of the rhetorical and poetic Greeting readers of two components, and analyses of the structure and composition, description and narrative discourse, through insertion and proverbs, meditation and interpretation of real, metaphorical and allegorical statements. Aesthetic judgments about his version of Our Lady weeping are also mentioned. The name 'silent Caramel' Ivan Ančić certainly deserves mentioning in the historical review of literature.

Key words: *Ivan Ančić, religious teaching manuals, poetic and rhetorical elements, metonymy*